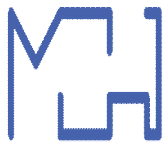

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ІМЕНІ В. М. КОРЕЦЬКОГО НАН УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНО-НАУКОВА УСТАНОВА
“ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЇ, БЕЗПЕКИ І ПРАВА НАПРН УКРАЇНИ”
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ “ФЕМІДА”
ЦЕНТР ПРАВОВОЇ ОСВІТИ І НАУКИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР ПРАВ І БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ
В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ
ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ЦЕНТР З ПРАВ ЛЮДИНИ

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

СІМНАДЦЯТІ ЮРИДИЧНІ ЧИТАННЯ **Правничо-політичні цінності як фактор** **демократичного розвитку України**

Матеріали міжнародної наукової онлайн-конференції

24-25 листопада 2022 р.

КИЇВ

Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова

2023

Редакційна колегія:

- Андрущенко В. П.** ректор НПУ імені М. П. Драгоманова, академік НАПН України, член-кореспондент НАН України, доктор філософських наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України (*співголова Редакційної колегії*);
- Шемшученко Ю. С.** радник при дирекції Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, доктор юридичних наук, академік НАН України, академік НАПрН України заслужений діяч науки і техніки України, професор (*заступник голови Редакційної колегії*);
- Андрусишин Б. І.** завідувач кафедри теорії та історії держави і права, керівник Навчально-наукового центру прав і безпеки людини в інформаційному суспільстві, академік Української академії історичних наук, академік АН ВШ України, академік Української академії політичних наук, доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України (*заступник голови Редакційної колегії*);
- Скрипнюк О. В.** директор Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, заслужений юрист України (*заступник голови Редакційної колегії*);
- Пилипчук В. Г.** директор Державно-наукової установи “Інститут інформації, безпеки і права НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України (*заступник голови Редакційної колегії*);
- Бучма О. В.** вчений секретар щорічної міжнародної наукової конференції “Юридичні читання”, член правління ГО “Феміда”, старший науковий співробітник Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, кандидат філософських наук, доцент (*вчений секретар*);
- Пархоменко Н. М.** завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений юрист України;
- Бабкіна О. В.** завідувач кафедри політичних наук НПУ імені М. П. Драгоманова, доктор політичних наук, професор, заслужений працівник освіти України;
- Вернидуб Р. М.** проректор з навчально-методичної роботи НПУ імені М. П. Драгоманова, доктор філософських наук, професор, заслужений працівник освіти України;
- Карнаух А. А.** заступник декана з наукової та виховної роботи соціально-правового факультету НПУ імені М. П. Драгоманова, кандидат політичних наук, доцент;
- Лавриненко В. Г.** проректор з міжнародних зв’язків НПУ імені М. П. Драгоманова, кандидат історичних наук, професор;
- Встрів І. Г.,** проректор з навчально-методичної роботи гуманітарних факультетів НПУ імені М. П. Драгоманова, кандидат історичних наук, професор, заслужений працівник освіти України;
- Гамула І. А.,** проректор з перспективного розвитку та інфраструктури університету, кандидат педагогічних наук, доцент;
- Корець М. С.,** проректор із науково-педагогічної та адміністративно-господарчої роботи НПУ імені М. П. Драгоманова, професор кафедри загально-технічних дисциплін, доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник освіти України;
- Торбін Г. М.,** проректор з наукової роботи НПУ імені М. П. Драгоманова, професор кафедри математичного аналізу та диференціальних рівнянь, доктор фізико-математичних наук, професор;
- Оніщенко Н. М.,** заступник директора з наукової роботи Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України;
- Євтух В. Б.,** декан соціально-правового факультету НПУ імені М. П. Драгоманова, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, заслужений діяч науки і техніки України;
- Огірко Р. С.,** професор кафедри теорії та історії держави і права НПУ імені М. П. Драгоманова, кандидат юридичних наук, доцент;
- Стеценко В. Ю.** завідувач кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін НПУ імені М. П. Драгоманова, доктор юридичних наук, професор;
- Токарчук О. В.** доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри теорії та історії держави і права НПУ імені М. П. Драгоманова, керівник інформаційно-просвітницького центру з прав людини;
- Шитий С. І.,** модератор сайту соціально-правового факультету НПУ імені М. П. Драгоманова, кандидат юридичних наук, доцент.

Ч 75 СІМНАДЦЯТИ ЮРИДИЧНІ ЧИТАННЯ. Правничо-політичні цінності як фактор демократичного розвитку України : матеріали міжнародної наукової онлайн-конференції, 24-25 листопада 2022 року / ред. кол. : В. П. Андрущенко, Б. І. Андрусишин, Ю. С. Шемшученко та ін. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2023. – 142 с.

У збірнику вміщені матеріали, в яких розглядаються актуальні проблеми наукових досліджень викладачів, докторантів, аспірантів, студентів закладів освіти та наукових установ України та зарубіжжя, які працюють у галузі юридичних, політичних наук тощо.

*О. В. Новакова,
доктор політичних наук,
професор кафедри політичних наук
НПУ імені М. П. Драгоманова
(м. Київ)*

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ НА ЛОКАЛЬНОМУ РІВНІ В УКРАЇНІ

Обрання виборчої системи за висновками А. Лейпгарта є одним з провідних завдань, які постають перед творцями нових демократичних систем. Саме тип виборчої системи суттєво пов'язаний з формуванням партійної взаємодії, створенням урядових структур та взаємодії виконавчих і законодавчих органів влади. Правила, в межах яких відтворюються виборчі практики, формулюються у відповідному законодавстві. На рівні державного регулювання провідним чинником реалізації виборчого процесу стало ухвалення Верховною Радою України 16.07.2020 року Виборчого Кодексу, який не лише суттєво змінив параметри проведення парламентських та місцевих виборів, але і став першим за історію незалежної України системним документом, що об'єднав політико-правові, технологічні та інформаційні виміри проведення виборів. Першим досвідом застосування

Виборчого Кодексу на практиці стали місцеві вибори 25 жовтня 2020 року, що актуалізує необхідність аналізу накопиченого за їх результатами матеріалу. У відповідності до нової системи, вибори більшості категорій місцевих депутатів (обласних і районних рад, а також рад громад із кількістю виборців понад 10 тисяч) проводилися за пропорційною системою з “гнучкими” списками.

Кандидати, які входили до єдиного списку партії (за виключенням першого номера), також були закріплені за одним із територіальних округів. Завданням виборців було обрати одну партію, а також скористатися можливістю занести до бюлетеня прізвище одного з кандидатів окружного списку даної партії. Зафіксований партіями в єдиних списках рейтинг кандидатів міг змінюватися шляхом подолання бар'єра у 25% від виборчої квоти [1].

Емпіричний матеріал дослідження проблематики реалізації нової моделі пропорційної виборчої системи представляють соціологічні дослідження перебігу та результатів місцевих виборів, що відбувалися в Україні у 2020-2021 роках. Важливою складовою формування виборчих практик є поведінка громадян, рівень свідомості та відповідальності під час здійснення політичного вибору. На основі даних, отриманих під час

дослідження Фонду “Демократичні ініціативи” імені Ілька Кучеріва, було з’ясовано, що переважна кількість опитаних оцінює свій рівень розуміння виборчого процесу як середній [2]. Про певну фрагментарність обізнаності виборців у “правилах гри” свідчать наступні результати опитування: більшість респондентів добре орієнтувалася у відмінностях між пропорційною системою із закритими виборчими списками та відкритими виборчими списками. В той же час, близько третини опитаних неправильно відповіли на запитання про наявність можливості на виборах за пропорційною системою проголосувати за одну партію і одночасно підтримати окремого кандидата від іншої партії, а також щодо можливості голосувати за перший номер партійного списку кандидатів. Дана суперечність, проте, не вдається вирішальною, оскільки є переважно наслідком невеликого досвіду практичного використання даної моделі пропорційної системи в Україні. На рівень раціональності діяльності усіх учасників виборчого процесу в українських реаліях місцевих виборів 2020 року вплинули також прогалини в реалізації прийнятої виборчої системи в контексті таких проблем як співвідношення між волею виборців та партійного керівництва, рівномірність представлення виборчих округів. Це яскраво ілюструють результати виборів депутатів Харківської обласної ради, представлені в дослідженні аналітичного центру “Обсерваторія демократії” [3]. Зокрема, було виявлено, що у ряді випадків перемогли ті кандидати, що набрали меншу кількість голосів, оскільки у разі подолання партією 5%-го бар’єру, за єдиним списком гарантовано проходить 1-й номер, а також ще певна кількість кандидатів, що залежить від суми всіх “залишків” мандатів від окружних списків. Результати проведення місцевих виборів ще раз підтвердили ключову роль у формуванні раціональних виборчих практик такого чинника, як обізнаність, свідомість та поінформованість виборців. Не дивлячись на негативні прогнози щодо обізнаності у виборчій процедурі, громадяни, які прийшли на дільниці продемонстрували грамотне заповнення бюлетенів і здійснили голосування за конкретних кандидатів від обраних партій. Пророкування високого відсотку недійсних бюлетенів не справдилося, вони склали в середньому лише 5,5%.

Вивчення протоколів обласних та районних, районних у містах територіальних виборчих комісій в інших регіонах України також не показав помітного зростання кількості втрачених голосів. За середніми показниками кількість недійсних бюлетенів складала від 4,5% до 8,5%. До того ж, 80% виборців (в середньому четверо з п’яти), що прийняли участь у голосуванні, підтримали не просто партію, але й обрали одного кандидата з окружного списку. Такий високий показник персоніфікованого голосування за конкретного кандидата став головною умовою підвищення “відкритості

списків”, оскільки дав можливість значній частині кандидатів подолати бар’єр у 25% від квоти та підвищити свій рейтинг у партійному списку [4].

Отже, поєднання таких чинників, як наявність стабільної підтримки у політичній партії та високий рівень обізнаності і свідомості громадян, які реалізували право проголосувати за конкретного кандидата, забезпечило більш високий рівень відкритості окружних партійних списків та зробило реальним вплив виборців на черговість кандидатів, визначену керівництвом партії.

Література:

1. Виборчий Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text> (дата звернення 12.08.2021).
2. Сприйняття виборцями різних типів виборчих бюлетенів для покращення виборчого процесу. Опора. 23 вересня 2021. URL: <http://surl.li/ceckf> (дата звернення 25.10.2021).
3. Авксентьев А. “Напіввідкриті” чи “напівзакриті” списки: як спрацювала система на місцевих виборах – 2020. Аналітичний центр “Обсерваторія демократії”. URL: <https://od.org.ua> (дата звернення 22.10.2021).
4. Нормативно-правове забезпечення та управління виборчим процесом – оцінка ефективності та рекомендації (за підсумками виборчої кампанії-2020). / І. А. Павленко та ін. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-01/vyborchyi-process.pdf> (дата звернення 20.10.2021).

Р. С. Огірко,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри теорії та історії держави і права
НПУ імені М. П. Драгоманова
(м. Київ)

ДЛЯ ЧОГО ЮРИСТУ В ЧАС ВІЙНИ ВИВЧАТИ ФІЛОСОФІЮ ПРАВА?

Запитуючи це, розрізняємо питання чому? (це про минуле, про причини: навчальні плани, компетентності тощо) і питання для чого? (це запит про майбутнє, бачення його проєкції і осмислення).

Очевидно, коли б’ють гармати, мовчать не тільки музи, а й перестає бути чинним право як фундаментальний вимір людського буття перед лицем десятків тисяч насильницьких смертей і неймовірних руйнувань матеріальних і культурних надбань народу.

В таких умовах вивчати філософію права по лекалах і в тонусі мирного часу психологічно важко, а педагогічно-непродуктивно.